

ממדך הספרים - היו ולא היו...

שלמה טפר: שטרי הכסף פלשתינה וישראל שהוכנו ולא הונפקו

מאת: תולעת ספרים נומיסמטית

למרות התחושה כי הנומיסמטיקה הישראלית נמצאת בדעיכה מתמדת בתקופה האחרונה, לא מורגשת מגמה זו בספרות הנומיסמטית. בשנים האחרונות ראו אור מספר ספרים בנושא שטרות ומטבעות ארץ-ישראל ומדינת ישראל, כאשר אנו מציינים מתוכם שניים (מבלי לקפח את האחרים אשר כבודם מונח במקומם): ראשית עלינו לציין את עבודת מחקרו המקיף של רפי דביר (דבח) אודות שטרות מועצת המטבע של פלשתינה א"י, שאומץ על ידי בתי מכירות פומביות מובילות בעולם כגון ספינק'ס מלונדון, כמקור ביבליוגרפי קבוע בכל מכירותיה של שטרות מנדט. ספר שני הראוי לציון, השטרות והמטבעות של ישראל 1927-2006, מאת יגאל ארקין, הפך ללהיט בקרב נומיסמטים בכל הרמות בארץ ובעולם, כאשר רק מהמהדורה האנגלית נמכרו כבר מאות רבות של עותקים – דבר שממש נוגד ואולי אף מפריך את ההרגשה כי העניין במטבעות ושטרות ישראלים נמצא בנסיגה.

התוספת האחרונה (נובמבר 2009) לספרייה הגדלה והולכת של הנומיסמטיקה הישראלית הינה מפרי עטו של שלמה טפר: **שטרי הכסף פלשתינה וישראל שהוכנו ולא הונפקו**. אין צורך להציג את המחבר בפני רוב קוראי עלון זה, אך בכל זאת נוסיף כמה מילים אודותיו. שלמה טפר, יליד 1937, נמנה בין בכירי האספנים והחוקרים בישראל ובעולם של שטרות ואמצעי תשלום בארץ-ישראל מימי השלטון העות'מאני עד עצם היום הזה. בנוסף נמנה שלמה על חבורת האספנים שהקימה לפני למעלה מעשור את עמותת אספני שטרות ומטבעות בישראל, המו"ל של עלון זה.

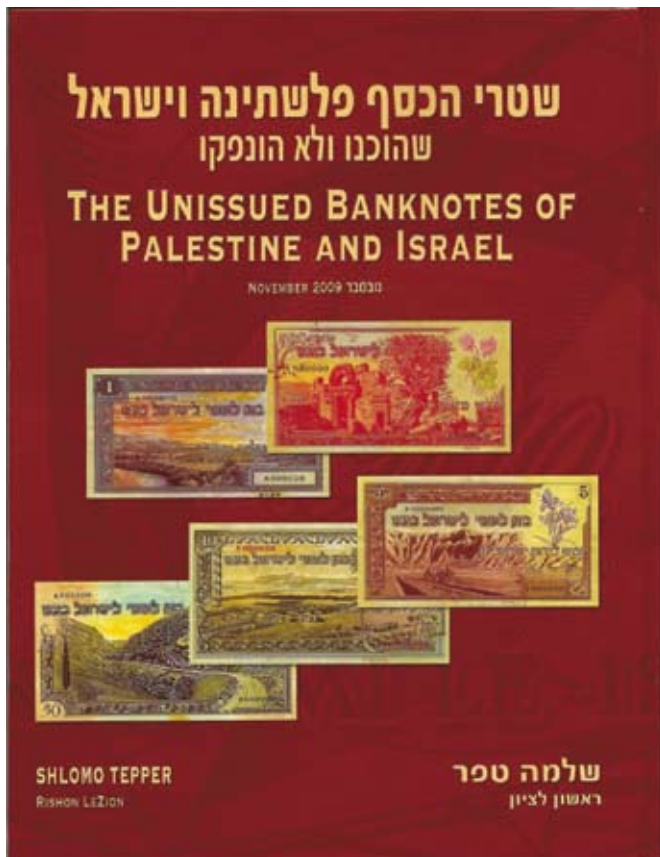

כבר במבט ראשון אנו מגלים כי המחבר ואלה שסייעו לו בהכנתו והוצאתו לאור של ספרו **שטרי הכסף פלשתינה וישראל שהוכנו ולא הונפקו**, לא חסכו דבר. הספר הוצא בפורמט אלבום עם דפים מנייר כרומו, כאשר כל התמונות מופיעות בצבע מלא.

באשר לתוכן, מסודר הספר בצורה כרונולוגית, כאשר כל פרק דן בתקופה מוגדרת ושטרותיה שלא הונפקו. בקווים כלליים תקופות אלו זהות לתקופות ההנפקה המוכרות

לנו היטב: המנדט הבריטי, ערב הקמת המדינה, שטרות בנק ישראל 1955 וההצעות של בנק לאומי שקדמו להם (למרות ההיפוך הכרונולוגי בכותרת הפרק, נשמר הסדר הכרונולוגי הנכון בתוכו), שטרות שנועדו לשימוש בשטחים שנכבשו במלחמת ששת הימים ב-1967, שטרות גיבוי (הפרק כולל שטרות שהוכנו להחלפת שטרות שבמחזור במקרה ויזויפנו, וכן שטרות בעריכים גדלים והולכים בתנאי אינפלציה), ולבסוף הצעות שונות כגון שטרות ה"שלש מאות פרוטה" המפורסמים מתחילת שנות ה-50, ועד לשטר בעריך 500 ש"ח עם דיוקנו של יצחק רבין. לגבי שטר זה עליי להוסיף שני פרטים מעניינים שאינם מופיעים בספר: מכל השטרות שהוכנו ולא הונפקו, זהו השטר היחיד על הפצתו ה"קרובה" הודיע בנק ישראל ברבים. גם מי שגולש כיום באתר בנק ישראל ימצא שם את ההודעה הבאה: "לסדרה [ב' של השקל החדש] יתווסף בעתיד עריך של 500 ש"ח, אשר יישא את דיוקנו של ראש הממשלה המנוח יצחק רבין". הפרט השני קשור לטעות האיזומה מעשה ידיו של מעצב השטר, שהכניס את דמותו של הנשיא האמריקני ביל קלינטון כמעט במלואה לתוך... מצחו של רבין.

המהדרין בין אספני השטרות יטענו אולי כי קיימת סתירה בין כותר הספר "שטרי הכסף... שהוכנו ולא הונפקו", לבין העובדה כי מצויות בו גם דוגמאות של שטרות שהוכנו על ידי גורמים פרטיים כגון ביה"ס לאומנות "בצלאל". אולם, כותב שורות אלו בדעה כי המחבר אכן נקט במירב הזהירות באשר לחציית הקו הדק המפריד בין שטרות ש"רק" הוצעו, לבין שטרות שממש הוכנו. הספר ערוך ברזמנית בעברית ואנגלית, כאשר סדר הקריאה הינו מימין לשמאל. לא כל קוראי אנגלית ייהנו משיטת עריכה זו, אך ריכוז הטקסט האנגלי בנפרד היה מצריך הדפסה כפולה של כל האיורים שהיה מכפיל את עובי הספר, או היה מצריך הוצאה נפרדת של מהדורה אנגלית בלבד. בדומה לספרים נומיסמטיים נוספים שהוצאו לאור בעת האחרונה, מדובר בפרשה שבהחלט מתקבלת על הדעת, בהתחשב במהדורה המצומצמת ועלויות ההוצאה לאור הגבוהות. סוגיה קצת כואבת הינה העובדה שהפצת הספר ניתנה באופן (כמעט) בלעדי לסוחר תל אביבי ידוע, שמציעו למכירה לציבור הרחב במחיר שאינו מתאים לכל כיס.

לסיכום, **שטרי הכסף פלשתינה וישראל שהוכנו ולא הונפקו** מהווה תוספת מכובדת מאוד לספרייה הנומיסמטית הישראלית. קראתיו בעניין רב ובהנאה מרובה. מומלץ בחום!

טפר, שלמה. **שטרי הכסף פלשתינה וישראל שהוכנו ולא הונפקו**. הוצא לאור ע"י המחבר, 80 עמ', 2009, הפצה ע"י ביהמ"ס רומנו, ת"א, 200 ש"ח. (s_tepper@zahav.net.il)